

ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ
“ЗЕМЕДЕЛИЕ “
СТАРА ЗАГОРА

МИНИСТЕРСТВО НА
ЗЕМЕДЕЛИЕТО И
ХРАНИТЕ

БЮЛЕТИН

№ 41

Стара Загора, бул. Цар Симеон Велики 102

E-mail: odzg_stz@mbox.contact.bg

[Http://www.mzh.government.bg/ODZ-Stzagora/bg/Home.aspx](http://www.mzh.government.bg/ODZ-Stzagora/bg/Home.aspx)

Тел/факс: 042/622 289, тел: 623165; 603 225; 620 107

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Наредба № 5 от 10 март 2010 г. за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища,

2. Наредба № 2 от 21 февруари 2011 г. за специалните изисквания за участие в одобрените схеми за национални доплащания и за специфично подпомагане,

3. Отглеждане на царевича.

Наредба № 5 от 10 март 2010 г. за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища

В сила от 19.03.2010 г.

Издадена от Министерството на земеделието и храните

Обн. ДВ. бр.22 от 19 Март 2010г., изм. ДВ. бр.34 от 4 Май 2010г., изм. ДВ. бр.56 от 22 Юли 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2012г., изм. ДВ. бр.23 от 8 Март 2013г.

Раздел I

Обща разпоредба

Чл. 1. (1) С тази наредба се уреждат:

1. критериите за класифициране на земеделските площи;
2. общите и специалните условия за допустимост за подпомагане на земеделските площи;
3. общите и регионалните критерии за постоянни пасища;
4. условията за допустимост за подпомагане на постоянните пасища;
5. допустимите за подпомагане елементи на заобикалящата среда;
6. специалните условия за допустимост за подпомагане на площите по мярка 214 "Агроекологични плащания" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г.

(2) Критериите и условията за допустимост по ал. 1 се прилагат при подпомагане на земеделските стопани по следните схеми и мерки за плащане на площ:

1. схема за единно плащане на площ по чл. 39 от Закона за подпомагане на земеделските производители;
2. схеми за национални доплащания към директните плащания на площ по чл. 44 от Закона за подпомагане на земеделските производители;
3. мерките за подпомагане по Наредба № 11 от 2008 г. за условията и реда за прилагане на мярка 211 "Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планинските райони" и мярка 212 "Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. (обн., ДВ, бр. 40 от 2008 г.; изм., бр. 97 от 2009 г.);
4. мярката за подпомагане по Наредба № 11 от 2009 г. за условията и реда за прилагане на мярка

214 "Агроекологични плащания" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. (ДВ, бр. 29 от 2009 г.) с подмерки:

- а) биологично земеделие;
- б) управление на земеделски земи с висока природна стойност;
- в) поддържане на характеристики на ландшафта;
- г) опазване на почвите и водите;
- д) традиционно животновъдство с направления - опазване на застрашени от изчезване местни породи и традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм).

Раздел II.

Критерии за класифициране на земеделските площи

Чл. 2. (1) Като земеделски площи се класифицират тези части от територията на страната, които:

1. притежават природни дадености, правещи ги пригодни за извършване на земеделска дейност;
2. са включени в Системата за идентификация на земеделските парцели по чл. 30, ал. 2, т. 2 от Закона за подпомагане на земеделските производители като част от физически блокове земеделски площи;
3. могат да бъдат използвани за извършване на земеделска дейност съгласно действащото в страната законодателство.

(2) Не са земеделски площи:

1. необработваемите площи - храсти и затревени площи, дерета, оврази, полски пътища, прокари и просеки;
2. (доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) териториите, заети от гори, с изключение на горските територии, за които са издадени разрешителни за паша по чл. 50, т. 5 от Закона за защитените територии;
3. урбанизираните територии - градски структури, застроени площи извън населените места и зоните за спорт и отдих;
4. водните площи - реки и речни корита, езера, язовири, блата, канали и гранични водни площи;
5. нарушените терени - кариери, открити рудници и табани, сметища и хвостохранилища;
6. транспортната инфраструктура - пътищата с трайна настилка и прилежащите към тях територии, железопътни линии и прилежащите към тях територии;
7. голи и ерозирали терени - заети от пясъци, чакъл и голи скали.

Чл. 3. (1) Използвани земеделски площи са тази част от земеделските площи, която е заета от обработваема земя, постоянни

пасища, трайни насаждения и семейни градини, независимо от вида на собствеността и дали се използват за производство на земеделска продукция.

(2) Земеделската площ по ал. 1 може да бъде със смесено ползване като комбинация от земеделски парцели, заети от обработваема земя, постоянни пасища и трайни насаждения.

Чл. 4. (1) Като обработваема земя се класифицира използвана земеделска площ, редовно обработвана с цел производство на земеделски култури или изоравана, за поддържане в добро земеделско състояние независимо дали се намира под оранжерии или под стационарно или подвижно покритие и която е включена в система за сеитбооборот.

(2) Сеитбооборотът е практика на ежегодно или периодично редуване на отглежданите култури на определена площ по схема или поредица през последователни стопански години в съответствие с изискванията на културите, така че на нея не се отглеждат без прекъсване едни и същи видове култури, с изключение на царевица, ориз и тютюн. Отглежданите култури могат да бъдат и многогодишни.

(3) Не се класифицира като обработваема земя площ, която се използва за отглеждане на една и съща култура за период от 5 или повече години, без в рамките на този период да се отстранява предишната култура и да се отглежда нова култура.

(4) Като земя под угар се класифицира обработваема земя, включена в система за сеитбооборот, на която през съответната стопанска година не се произвеждат земеделски продукти с цел възстановяване на земята.

Чл. 5. (1) Като постоянно пасище се класифицира използвана земеделска площ, която се ползва постоянно за 5 или повече години за отглеждане на тревни фуражни култури чрез култивиране (засяване) или чрез естествено самозасяване и не е включена в сеитбооборота на стопанството по смисъла на чл. 4, ал. 2.

(2) Земята по ал. 1 може да се използва за пасище или да се коси.

(3) Като тревни фуражни култури се класифицират всички тревни растения, които се срещат традиционно на естествените пасища или обикновено са включени в смесите от семена за пасища или ливади в България, независимо дали се използват за паша на животните.

Чл. 6. Като трайни насаждения се класифицира

използвана земеделска площ, засадена с култури, за които не се прилага сеитбооборот, различни от трайните пасища, които заемат земеделската площ в продължение на пет или повече години и дават реколта многократно, включително разсадници и нискостеблени дървесни култури с кратък цикъл на ротация.

Чл. 7. Като семейни градини се класифицира използвана земеделска площ, предназначена за отглеждане на земеделски продукти за лично потребление на земеделския стопанин и неговото домакинство, обикновено отделена от другите земеделски площи като градина за лично ползване.

Раздел III.

Общи и специални условия за допустимост за подпомагане на земеделските площи

Чл. 8. (1) Допустима за подпомагане по схемите за плащане на площ по чл. 1, ал. 2 е частта от използваната земеделска площ по чл. 3, която се поддържа в добро земеделско състояние, независимо дали се използва за производство на земеделска продукция.

(2) Площите по ал. 1 се включват в системата за идентификация на земеделските парцели като специализиран слой на площи в добро земеделско състояние.

Чл. 9. (1) В добро земеделско състояние е използваната земеделска площ, която отговаря на следните общи условия:

1. земеделската площ е достъпна за извършване на земеделска дейност - липсват природни пречки, които блокират достъпа и използването на площта за земеделска дейност;

2. използването на земеделската площ за извършване на земеделска дейност не е забранено с нормативен или административен акт;

3. земеделската площ се използва за извършване на земеделска дейност през съответната стопанска година като част от физически блок.

(2) Земеделска дейност по ал. 1, т. 3 е:

1. производство на земеделски продукти, включително прибиране на реколтата от трайни насаждения и производство на биомаса;

2. поддържането на земята под угар;

3. използването на земята като постоянно пасище за паша на животните или косене независимо дали коситбата се извършва за добиване на сенаж или сено или като метод за опазване на заобикалящата среда.

(3) Не са в добро земеделско състояние площите, които в миналото са били използвани за извършване на земеделска дейност, но по икономически, социални или други причини вече не се използват за такава дейност и са излезли от системата на сеитбооборота (изоставени земеделски земи), но потенциално могат да се включат отново в сеитбооборота чрез обичайните производствени разходи на стопанството.

Чл. 10. (Доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 23 от 2013 г., в сила от 08.03.2013 г.) В добро земеделско състояние са земите под угар, които през същата стопанска година са обработвани най-малко чрез дълбока оран, извършена преди крайния срок за подаване на заявление за кандидатстване, и са включени в сеитбооборота на стопанството.

Чл. 11. Трайните насаждения са в добро земеделско състояние, когато:

1. най-малко 70 % от растенията, включени в масива, са живи (неизсъхнали);
2. почвената повърхност се поддържа с подходящи обработки или косене според прилаганите системи (угарна, чимово-мулчирна, мулчирна или ливадно зачимяване).

Чл. 12. Заявените за подпомагане в общото заявление за подпомагане за конкретна година площи, които не отговарят на условията за добро земеделско състояние по чл. 9, 10 и 11, не подлежат на подпомагане и при условията на Регламент (ЕО) № 1122/2009 на Комисията от 30 ноември 2009 г. за определяне на подробни правила за прилагане на Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета относно кръстосано спазване, модулация и интегрираната система за администриране и контрол по схемите за директно подпомагане на земеделски производители, предвидени за посочения регламент, както и за прилагане на Регламент (ЕО) № 1234/2007 на Съвета относно кръстосано спазване по предвидената схема за подпомагане на лозаро-винарския сектор (ОВ L 316/65/2.12.2009 г.) (Регламент (ЕО) № 1122/2009) тяхното заявяване се санкционира

Р а з д е л I V .
Общи и регионални критерии за постоянни пасища

Чл. 13. Постоянните пасища по чл. 5 могат да бъдат:

1. земи, които не са включвани в сеитбооборот в продължение на 5 и повече години;

2. земи, които няма да бъдат включвани в сеитбооборот най-малко 5 последователни години от датата на промяната на начина на трайно ползване (новосъздадени пасища).

Чл. 14. (1) Постоянните пасища се класифицират в следните видове:

1. продуктивни пасища;
2. ливади;
3. мери;
4. слабопродуктивни пасища.

(2) Като продуктивни пасища се класифицират постоянни пасища върху почви от 1-ва до 7-а категория, с плътна тревна покривка, които се ползват за паша на селскостопански животни. На тях може да се извършва коситба като алтернатива на пашата или като метод за опазване на заобикалящата среда или за борба с плевелите.

(3) Като ливади се класифицират постоянни пасища, върху почви от 1-ва до 7-а категория, с плътна тревна покривка, които се ползват за добив на сенаж или сено чрез коситба или за паша на селскостопански животни.

(4) Като мери се класифицират постоянни пасища, разположени в близост до населени места, които се ползват за паша на селскостопански животни или се косят като метод за опазване на заобикалящата среда или за борба с плевелите.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 34 от 2010 г.) Като слабопродуктивни пасища се класифицират постоянни пасища, включително ливади и мери, върху почви от 8-а, 9-а или 10-а категория, които обикновено не са обект на наторяване, култивация, презасяване или дренаж и обикновено могат да се използват за екстензивна паша и не се косят или се косят по екстензивен начин. Екстензивна е пашата до 1 животинска единица на хектар.

Р а з д е л V .
Условия за допустимост за подпомагане на постоянните пасища

Чл. 15. (1) Трайно неподходящи за подпомагане са площите в постоянни пасища, заети от дървесна или храстовидна растителност, сгради, съоръжения, скали, скални участъци, ерозирали или оголени терени.

(2) Не са допустими за подпомагане пасищата или тези части от тях, в които

площите по ал. 1 са компактно разположени и заемат, заедно или поотделно, повече от 100 кв. м. Тези пасища или части от пасища не се заявяват за подпомагане, а когато бъдат заявени, се изключват от площта на пасищата, подлежаща на подпомагане, и при условията на Регламент (ЕО) № 1122/2009 тяхното заявяване се санкционира

Чл. 16. (1) Допустими за подпомагане са постоянни пасища, които се използват за паша на животните или косене, независимо дали коситбата се извършва за добиване на сенаж или сено, или като метод за опазване на околната среда, или за борба с плевелите, когато:

1. на тях има не повече от 50 броя дървета и/или храсти на хектар с височина над 50 см (за клек и хвойна - независимо от височината), които не са компактно разположени (с мозаечно разположение);

2. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) дървесната и/или храстовидната растителност е с гъстота, която позволява свободно пашуване на селскостопанските животни;

3. на тях има мозаечно разположени сгради, съоръжения, скали, скални участъци, ерозирали или оголени терени, които заемат не повече от 10 % от общата площ на пасището, след изключване на неподходящите за подпомагане площи по чл. 15, ал. 2.

(2) За слабопродуктивните пасища по чл. 14, ал. 5 максималният брой дървета и/или храсти на хектар по ал. 1, т. 1 е 75 броя, а мозаечно разположените сгради, съоръжения, скали, скални участъци, ерозирали или оголени терени по ал. 1, т. 3 заемат не повече от 20 % от общата площ на пасището.

(3) Заявените за подпомагане в общото заявление за подпомагане за конкретна година постоянни пасища или части от тях, които не отговарят на изискванията по предходните алинеи, не подлежат на подпомагане и при условията на Регламент (ЕО) № 1122/2009 тяхното заявяване се санкционира.

(4) (Нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) Не са допустими за подпомагане пасищата или тези части от тях, за които при проверка на място се установи, че са били изгаряни, освен когато ползвателят на пасището представи документ от структура на Министерството на вътрешните работи за осигуряване на пожарна безопасност, че палежът е резултат на природно явление или на действия на други лица.

Раздел VI.

Допустими за подпомагане елементи на заобикалящата среда

Чл. 17. (1) Допустими за подпомагане са следните линейни елементи на заобикалящата среда, които са резултат на човешка дейност и са част от заявената за подпомагане земеделска площ:

1. зелени плетове - редици от храсти, понякога с редици от дървета в средата;

2. дървесни пояси - непрекъснати линии от дървесна растителност, очертаващи границите на парцел в рамките на земеделска площ или разположени по дължината на пътища или водни повърхности;

3. каменни стени - направени от човека структури от камъни или тухли и строителен разтвор;

синори - редици от храсти и/или дървета, очертаващи границите на земеделски парцел или парцели;

5. откоси на тераси;

6. стени на тераси;

7. напоителни и отводнителни земни канали;

8. напоителни и отводнителни канали и диги в оризища.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) Линейните елементи на заобикалящата среда по ал. 1 се включват в подлежащата на подпомагане площ, когато тяхната ширина не надхвърля 2 метра.

(3) Линейните елементи на заобикалящата среда по ал. 1, които отговарят на изискването по ал. 2, не се включват като неподходящи за подпомагане площи при прилагане на чл. 15, ал. 2 и чл. 16.

Р а з д е л

V I I .

Специални условия за допустимост за подпомагане на площите по мярка 214 "Агроекологични плащания" и мярка 213 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. (Загл. изм. - ДВ, бр. 56 от 2011 г., в сила от 22.07.2011 г.)

Чл. 18. (Изм. - ДВ, бр. 56 от 2011 г., в сила от 22.07.2011 г.) (1) За подпомагане по мярка 214 "Агроекологични плащания" - подмярка "Управление на земеделски земи с висока природна стойност", са допустими:

1. обработваеми земи по чл. 4, ако не по-малко от 50 % от площта на земеделския парцел попадат в земи с висока природна стойност;

2. постоянни пасища по чл. 5, ако повече от

100 кв. м от заявената площ на земеделския парцел попадат в земи с висока природна стойност;

3. необработваеми площи - храсти и затревени територии по чл. 2, ал. 2, т. 1, които отговарят едновременно на следните условия:

а) повече от 100 кв. м от заявената площ на земеделския парцел са в земи с висока природна стойност;

б) не повече от 25 % от площта на парцела са заети от мозаечно разположени дървета, храсти, скали и други трайно неподходящи за подпомагане площи по чл. 15, ал. 1, които са с единична площ под 100 кв.м.;

(Нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) земеделски парцели, които с цялата си площ попадат в специализиран слой на местообитанията на зимуващите видове гъски за дейност "Засяване и отглеждане на есенни зърнено-житни култури в местообитания на зимуващи видове гъски на минимум 50 % от заявените по дейността площи";

5. (нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) земеделски парцели, които с цялата си площ попадат в специализиран слой на местообитанията на Царски орел и Египетски лешояд за дейност "Превръщане на обработваемите земи, които са местообитания на Царски орел или Египетски лешояд, в пасища и последващото им екстензивно поддържане.

(2) За подпомагане по мярка 214 "Агроекологични плащания" - направление "Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)" от подмярка "Традиционно животновъдство", са допустими всички постоянни пасища, класифицирани съобразно чл. 14, ал. 1, като се подпомагат с цялата си площ независимо от процента налични върху тях дървесна или храстовидна растителност, скали, скални участъци, ерозирани или оголени терени.

Чл. 19. (Нов - ДВ, бр. 56 от 2011 г., в сила от 22.07.2011 г.) За подпомагане по мярка 213 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи" са допустими постоянни пасища, в които не повече от 25 % от площта на парцела са заети от мозаечно разположени дървета, храсти, скали и други трайно неподходящи за подпомагане площи по чл. 15, ал. 1, които са с единична площ под 100 кв. м.

Допълнителни разпоредби

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. "Животинска единица" е условна единица за приравняване на броя на животните на единица фуражна площ, използвана за изхранването им. Броят на различните видове и категориите животни се превръща в животински единици, както следва:

а) един кон над 6-месечна възраст, един бивол и едно говедо над двегодишна възраст се равнява на една животинска единица;

б) говедо или бивол на възраст от 6 месеца до 2 години се равнява на 0,6 от животинска единица;

в) една овца или една коза се равнява на 0,15 от животинска единица.

2. "Разсадници" са площи с млади фиданки от дървесни видове, отглеждани на открито с цел присаждане или вкореняване.

3. "Нискостеблени дървесни култури с кратък цикъл на ротация" са дървесни иглолистни или широколистни многогодишни култури, чиито корени или дънери остават в почвата след прибиране на реколтата, като през следващия сезон се появяват нови издънки.

4. "Обичайни производствени разходи на стопанството" са разходите, които земеделският стопанин обикновено прави за производството на определени земеделски продукти и за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние и които са съпоставими с приходите, които получава като резултат от тези дейности.

5. "Производство на биомаса" е добиване на биологичен материал от живи или доскоро живи растителни организми за производство на топлинна енергия, електричество или горива.

6. "Косене по екстензивен начин" е косене, което се извършва в зависимост от състоянието на тревостоя.

7. "Угарна система" е основна система за поддържане на почвената повърхност в трайните насаждения посредством периодични обработки и/или хербициди.

8. "Мулчирна система" е система, при която се създава изкуствена покривка (мулч) върху повърхността на почвата (слама, сено, стъблени и листни отпадъци, торф, полиетиленово фолио и др.).

9. "Чим" е затревена почвена повърхност с многогодишни житни или други тревни смеси.

10. "Чимово-мулчирна система" е система на поддържане на постоянен чим, като

тревата се окосява периодично и се оставя на място за мулчиране на почвата.

11. "Ливадно зачимяване" е изкуствено поддържане на почвената повърхност в чим.

§ 2. Допустимите за подпомагане площи по смисъла на тази наредба, включително постоянните пасища, се контролират за спазване на Условието за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. Преходни и Заключителни разпоредби

§ 3. Допустими за подпомагане по мярка 214 "Агроекологични плащания" са парцелите с висока природна стойност, които са одобрени за подпомагане през 2008 г. и 2009 г. и са включени в слоя на земи с висока природна стойност на Системата за идентификация на земеделските парцели.

§ 4. В Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за подпомагане на площ (обн., ДВ, бр. 22 от 2009 г.; изм., бр. 37 от 2009 г. и бр. 14 от 2010 г.) в общото заявление за подпомагане - в заявлението за входяща регистрация (форма за физически лица и форма за юридически лица) и в заявлението за подпомагане (форма за физически лица, форма за юридически лица) думите "съгласно § 22, ал. 1 и 5 от Постановление № 188 от 2009 г. за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, приет с ПМС № 74 от 1991 г. (ДВ, бр. 62 от 2009 г.)" се заменят с "по Наредба № 5 от 2010 г. за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища (ДВ, бр. 22 от 2010 г.)".

§ 5. В чл. 6 от Наредба № 2 от 2010 г. за специалните изисквания за участие в одобрените схеми за национални доплащания и за специфично подпомагане за 2010 г. (ДВ, бр. 14 от 2010 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 2 се правят следните изменения и допълнения:

а) точка 1 се изменя така:

"1. говедата са заклани в клиника или са реално изнесени в трета държава в срок до 30 ноември на годината, през която е подадено заявлението за подпомагане;"

б) създава се нова т. 2:

"2. кланичните трупове на говедата по ал. 1, т. 1 са класифицирани по скалата EUROP;"

в) досегашната т. 2 става т. 3.

2. Алинея 4 се изменя така:

"(4) Кандидатите за подпомагане са длъжни в срок до 30 ноември да попълнят заявка за плащане по образец и да представят в Държавен фонд "Земеделие":

1. копия от протоколи за класифициране на кланичните трупове на говедата по ал. 1, т. 1, съставени съгласно чл. 38в, ал. 3 от Закона за животновъдството;

2. копия от ветеринарномедицински свидетелства по чл. 139, ал. 1, т. 3 от Закона за ветеринарномедицинската дейност - при предаване за клане на телетата по ал. 1, т. 2 в клиника; 3. копия от документи по чл. 12 от Наредбата за условията и реда за издаване на лицензии и сертификати при внос и износ на земеделски и преработени земеделски продукти и контрола върху вноса и износа на земеделски и преработени земеделски продукти, приета с ПМС № 71 от 2007 г. (ДВ, бр. 31 от 2007 г.) за износ на говедата в трета държава."

3. Създава се ал. 5:

"(5) Кандидатите за подпомагане са длъжни преди попълване на заявката по ал. 4 да поискат отразяване на извършеното клане или на извършения износ в трета държава на говедата, за които кандидатстват, в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Националната ветеринарномедицинска служба."

§ 6. Наредбата се издава на основание чл. 40, ал. 3 и § 35, ал. 1 от Закона за подпомагане на земеделските производители.

§ 7. Изпълнението на наредбата се възлага на изпълнителния директор на Държавен фонд "Земеделие".

§ 8. Наредбата влиза в сила от датата на обнародване в "Държавен вестник".

Наредба № 2 от 21 февруари 2011 г. за
специалните изисквания за участие в
одобрените схеми за национални доплащания
и за специфично подпомагане

В сила от 01.03.2011 г.

Издадена от Министерството на земеделието и
храните

Обн. ДВ. бр.18 от 1 Март 2011г., изм. ДВ. бр.36
от 10 Май 2011г., изм. ДВ. бр.39 от 20 Май
2011г., изм. ДВ. бр.51 от 5 Юли 2011г., изм. ДВ.
бр.105 от 29 Декември 2011г., изм. и доп. ДВ.
бр.21 от 13 Март 2012г., изм. ДВ. бр.64 от 21
Август 2012г.

Раздел I.

Общи разпоредби

Чл. 1. (1) С тази наредба се уреждат
специалните изисквания за участие в
одобрените схеми за национални доплащания и
за специфично подпомагане.

(2) Прилагат се следните схеми за национални
доплащания:

1. схема за национални доплащания на хектар
земеделска земя;
2. схема за национални доплащания за тютюн,
необвързана с производството;
3. схема за национални доплащания за говеда,
необвързана с производството;
4. схема за национални доплащания за крави с
бозаещи телета, обвързана с производството;
5. (зал. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)
6. схема за национални доплащания за овце
майки и кози майки, обвързана с
производството.

(3) Прилагат се следните схеми за специфично
подпомагане:

1. схема за поддържане на производството на
краве мляко в икономически уязвими ферми;
2. схема за поддържане на производството на
краве мляко в необлагодетелстваните райони;
3. схема за поддържане на производството на
краве мляко в нитратно уязвимите зони;
4. схема за отглеждане на овце майки и кози
майки в икономически уязвими общини в
Южна България;
5. схема за отглеждане на овце майки и кози
майки в необлагодетелствани райони;
6. (нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) схема за
подобряване на качеството на плодове и
зеленчуци, произвеждани в България.

(4) (Отм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)

(5) (Нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) С наредбата се
уреждат специалните изисквания за участие в

схемата за ягоди и малини, необвързана с
производството.

Р а з д е л

І І .

Специални изисквания по схемите за
национални доплащания

Чл. 2. (1) Допустими за подпомагане с
национални доплащания на хектар са всички
земеделски площи на територията на
страната, които са допустими и заявени за
подпомагане по Схемата за единно плащане
на площ, с изключение на постоянно
затревените площи (пасища, мери и ливади)
и площите:

1. с винени сортове лозя;
2. (зал. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)
3. с тютюн.

(2) Право на подпомагане по схемата за
национални доплащания на хектар имат
земеделските стопани, които стопанисват
най-малко:

1. 0,5 хектара трайни насаждения, или
2. един хектар за всички останали
земеделски площи.

Чл. 3. (1) Право на подпомагане по схемата
за национални доплащания за тютюн имат
земеделски стопани, които са отглеждали
тютюн през която и да е година на
референтния период 2007 - 2009 г., който е
изкупен и премиран по реда на Закона за
тютюна и тютюневите изделия (ЗТГИ), и
продължават да извършват земеделска
дейност.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) Помощта по
схемата за национални доплащания за
тютюн се изплаща на килограм въз основа
на средногодишното количество изкупен
качествен (1 - 3 класа) тютюн по сортови
групи през референтния период по ал. 1
съгласно данните за изкупения и премиран
тютюн, представени от Фонд "Тютюн".
Когато земеделският стопанин не е
отглеждал тютюн през всичките три години
от референтния период, помощта се
определя въз основа на средногодишното
количество изкупен тютюн по сортови
групи за годините, през които е отглеждал
тютюн.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) При подаване
на общото заявление кандидатите за
подпомагане заявяват участие в схемата, без
да посочват количеството тютюн,
подлежащо на подпомагане, и декларират,
че продължават да упражняват земеделска
дейност по смисъла на Закона за

-подпомагане на земеделските производители без да посочват площи или животни.

(4) (Нова - ДВ, бр. 36 от 2011 г., в сила от 10.05.2011 г., доп. - ДВ, бр. 39 от 2011 г.) Наследниците на починали земеделски стопани по ал. 1 имат право на помощта, определена съгласно ал. 2, когато един или повече от тях продължават да извършват земеделска дейност. Те упълномощават с нотариално заверено изрично пълномощно един от тях, който извършва земеделска дейност да подаде заявление за подпомагане по чл. 16, към което се прилага удостоверение за наследници. **Чл. 4.** (1) Право на подпомагане по схемата за национални доплащания за говеда, необвързана с производството, имат земеделските стопани, които към 28 февруари 2009 г. са отглеждали 10 или повече говеда и/или 10 или повече биволи, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

(2) Помощта по схемата за национални доплащания за говеда се определя въз основа на броя на говедата и/или биволите в животновъдните обекти на земеделския стопанин, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти към 28 февруари 2009 г.

(3) (Нова - ДВ, бр. 36 от 2011 г., в сила от 10.05.2011 г.) Наследниците на починали земеделски стопани по ал. 1 имат право на помощта, определена съгласно ал. 2. Те упълномощават с нотариално заверено изрично пълномощно един от тях да подаде заявление за подпомагане по чл. 16, към което се прилага удостоверение за наследници.

Чл. 5. (1) Право на подпомагане по схемата за национални доплащания за крави с бозаещи телета има земеделски стопанин, който:

1. не притежава индивидуална млечна квота;
2. отглежда в стопанството си 5 или повече крави и/или юници по схемата за крави с бозаещи телета, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) Подпомагане по схемата за национални доплащания за крави с бозаещи телета се изплаща, когато след подаване на заявлението за подпомагане земеделският стопанин продължава да отглежда най-малко 80 % от кравите и/или юниците, заявени по схемата за крави с бозаещи телета, най-малко 100 дни от деня, следващ

последния ден за подаване на заявленията за подпомагане, и не притежава индивидуална млечна квота най-малко до 30 ноември на годината на кандидатстване.

(3) Помощта по схемата за национални доплащания за крави с бозаещи телета се определя въз основа на броя на заявените за подпомагане крави и юници по схемата за крави с бозаещи телета, които реално се отглеждат в стопанството.

Чл. 6. (Отм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)

Чл. 7. (1) Право на подпомагане по схемата за национални доплащания за овце майки и кози майки имат земеделските стопани, които:

1. отглеждат в стопанствата си:

- а) 50 или повече овце майки, или
- б) 50 или повече кози майки, или
- в) 50 или повече овце майки и кози майки, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните;

2. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) продължат да отглеждат най-малко 80 % от заявените овце майки и/или кози майки най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане.

(2) Помощта по схемата за национални доплащания за овце майки и кози майки, обвързана с производството, се определя въз основа на заявените за подпомагане овце майки и кози майки, които реално се отглеждат в стопанството.

Чл. 8. (Изм. - ДВ, бр. 51 от 2011 г., в сила от 05.07.2011 г.) Държавен фонд "Земеделие" предоставя информация на Националната агенция по приходите за извършените плащания на земеделски стопани с източник на финансиране от държавния бюджет.

Чл. 8а. (Нов - ДВ, бр. 105 от 2011 г.) (1) Министърът на земеделието и храните определя със заповед размера на плащането:

1. на хектар за допустимите за подпомагане хектари по чл. 2;

2. на килограм тютюн по сортови групи съгласно чл. 3;

3. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) за едно допустимо за подпомагане животно по чл. 4, 5 и 7.

(2) Заповедта по ал. 1 се публикува на интернет страниците на Министерството на земеделието и храните и на Държавен фонд "Земеделие".

Раздел III.

Специални изисквания по схемите за специфично подпомагане

Чл. 9. (1) Право на подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в икономически уязвими ферми имат производители на краве мляко, притежаващи индивидуална млечна квота и стопанисващи ферма, която отговаря на следните изисквания:

1. регистрирана е в Регистъра на фермите за производство на краве мляко съгласно Наредба № 4 от 2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти (обн., ДВ, бр. 23 от 2008 г.; изм., бр. 9 от 2009 г. и бр. 27 от 2010 г.);
2. в нея се отглеждат от 10 (включително) до 49 (включително) млечни крави, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2012 г.) Подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в икономически уязвими ферми се изплаща, когато млекопроизводителите продължат да отглеждат най-малко 80 % от млечните крави най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане, и притежават индивидуална млечна квота на годината на кандидатстване.

(3) Помощта по схемата за поддържане на производството на краве мляко в икономически уязвими ферми се определя въз основа на броя на заявените за подпомагане млечни крави, които реално се отглеждат във фермата.

Чл. 10. (1) Право на подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в необлагодетелстваните райони имат производители на краве мляко, притежаващи индивидуална млечна квота и стопанисващи ферма, която отговаря на следните изисквания:

1. регистрирана е в Регистъра на фермите за производство на краве мляко съгласно Наредба № 4 от 2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти;
2. се намира в териториалния обхват на необлагодетелстваните райони съгласно Наредбата за определяне на критериите за необлагодетелстваните райони и

териториалния им обхват, приета с ПМС № 30 от 2008 г. (ДВ, бр. 20 от 2008 г.);

3. в нея се отглеждат 10 и повече млечни крави, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2012 г.) Подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в необлагодетелстваните райони се изплаща, когато млекопроизводителите продължат да отглеждат най-малко 80 % от млечните крави най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане, и притежават индивидуална млечна квота на годината на кандидатстване.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 105 от 2011 г.) Помощта по схемата за поддържане на производството на краве мляко в необлагодетелстваните райони се определя въз основа на броя на заявените за подпомагане млечни крави, които реално се отглеждат във фермата.

Чл. 11. (1) Право на подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в нитратно уязвимите зони имат производители на краве мляко, притежаващи индивидуална млечна квота и стопанисващи ферма, която отговаря на следните изисквания:

1. регистрирана е в Регистъра на фермите за производство на краве мляко съгласно Наредба № 4 от 2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускане на пазара на мляко и млечни продукти;

2. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) намира се в общини в нитратно уязвими зони съгласно приложение № 3;

3. в нея се отглеждат 50 и повече млечни крави, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2012 г.) Подпомагане по схемата за поддържане на производството на краве мляко в нитратно уязвимите зони се изплаща, когато млекопроизводителите продължат да отглеждат най-малко 80 % от млечните крави най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане, и притежават индивидуална млечна квота годината на

кандидатстване.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 105 от 2011 г.) Помощта по схемата за поддържане на производството на краве мляко в нитратно уязвимите зони се определя въз основа на броя на заявените за подпомагане млечни крави, които реално се отглеждат във фермата.

(4) (Нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) Производителите на краве мляко, стопанисващи ферми, които се намират в общини по приложение № 4, получават помощ през 2012 г. в размер 80 % и през 2013 г. в размер 60 % от помощта, определена съгласно ал. 3.

Чл. 12. (1) Производителите на краве мляко могат да подават заявления за подпомагане за една млечна ферма само по една от схемите за поддържане на производството на краве мляко.

(2) Производителите на краве мляко могат да кандидатстват за подпомагане едновременно по схемите за поддържане на производството на краве мляко и по схемите за национални доплащания с изключение на схемата по чл. 1, ал. 2, т. 4.

Чл. 13. (1) Право на подпомагане по схемата за отглеждане на овце майки и кози майки в икономически уязвими общини в Южна България имат земеделски стопани, които:

1. стопанисват ферми, намиращи се в териториалния обхват на икономически уязвимите общини в Южна България, включени в приложение № 2 към наредбата;

2. отглеждат във фермите си по т. 1:

а) от 10 (включително) до 49 (включително) овце майки, или

б) от 10 (включително) до 49 (включително) кози майки, или

в) от 10 (включително) до 49 (включително) овце майки и кози майки, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните;

3. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) продължат да отглеждат най-малко 80 % от заявените овце майки и/или кози майки най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане.

(2) Помощта по схемата за специфично подпомагане за овце майки и кози майки в икономически уязвими общини в Южна България се определя въз основа на броя на овцете майки и/или козите майки, който е заявен за подпомагане, и реално се отглеждат във фермите по ал. 1, т. 1.

Чл. 14. (1) Право на подпомагане по схемата за отглеждане на овце майки и кози майки в необлагодетелствани райони имат земеделски стопани, които:

1. стопанисват ферми, намиращи се в необлагодетелстваните райони, съгласно Наредбата за определяне на критериите за необлагодетелстваните райони и териториалния им обхват;

2. отглеждат във фермите си по т. 1:

а) от 10 (включително) до 49 (включително) овце майки, или

б) от 10 (включително) до 49 (включително) кози майки, или

в) от 10 (включително) до 49 (включително) овце майки и кози майки, регистрирани в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните;

3. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) продължат да отглеждат най-малко 80 % от заявените овце майки и/или кози майки най-малко 100 дни от деня, следващ последния ден за подаване на заявленията за подпомагане.

(2) Помощта по схемата за специфично подпомагане за овце майки и кози майки в необлагодетелстваните райони се определя въз основа на броя на овцете майки и/или козите майки, който е заявен за подпомагане, и реално се отглеждат във фермите по ал. 1, т. 1.

Чл. 15. (1) Земеделските стопани могат да подават заявления за подпомагане само по една от схемите за отглеждане на овце майки и кози майки по чл. 13 и 14.

(2) Земеделските стопани не могат да кандидатстват за подпомагане едновременно по схемите за отглеждане на овце майки и кози майки по чл. 13 и 14 и по схемата за национални доплащания по чл. 1, ал. 2, т. 6.

Чл. 15а. (Нов - ДВ, бр. 105 от 2011 г.) (1) Министърът на земеделието и храните определя със заповед размера на плащането за едно допустимо за подпомагане животно по чл. 9, 10, 11, 13 и 14.

(2) Заповедта по ал. 1 се публикува на интернет страниците на Министерството на земеделието и храните и на Държавен фонд "Земеделие".

Чл. 15б. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) (1) Право на подпомагане по схемата за

подобряване на качеството на плодове и зеленчуци, произвеждани в България, имат производители на плодове и зеленчуци за произведените от тях домати, краставици, пипер, ябълки, череши, праскови, включително нектарини, и кайсии, включително зарзали, полско и оранжерийно производство, които са сертифицирани за предлагане на пазара от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), съгласно продуктови спецификации, одобрени със заповед от министъра на земеделието и храните, когато:

1. отглеждат в стопанството си и са регистрирали по реда на чл. 7 от Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за директни плащания (ДВ, бр. 22 от 2009 г.) най-малко:

а) 0,4 хектара зеленчуци - домати, краставици и/или пипер; или

б) 0,5 хектара плодове - ябълки, череши, праскови, включително нектарини, и/или кайсии, включително зарзали;

2. общата сума на допустимите за подпомагане и заявени по чл. 17, ал. 5, т. 1 площи от всяка една култура по т. 1 е най-малко 0,1 хектара;

3. площите по т. 1 отговарят на условията за допустимост съгласно Наредба № 5 от 2010 г. за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища (ДВ, бр. 22 от 2010 г.).(2) На подпомагане подлежат количествата плодове и зеленчуци по ал. 1, които отговарят на изискванията на продуктовете спецификации, което се удостоверява със сертификати, издадени от инспекторите на БАБХ, по образец, одобрен от изпълнителния директор на БАБХ.

(3) Помощта по схемата за подобряване на качеството на плодове и зеленчуци, произвеждани в България, се определя на тон сертифицирани домати, краставици, пипер, ябълки, череши, праскови, включително нектарини, и кайсии, включително зарзали, според вида на продукта. На подпомагане подлежат количества, които не надвишават 50 % от средните за страната добиви, определени със заповед на министъра на земеделието и храните, от допустимите за подпомагане площи, след прилагане на намаленията по чл. 17, ал. 4. За площите, от които се добиват две или повече реколти годишно и това е заявено по реда на чл. 17, ал. 5, т. 1, се подпомагат количества, които не надвишават 50 % от средните за страната добиви сумарно за всички добити реколти.

(4) Министърът на земеделието и храните

определя със заповед размера на подпомагането на тон за всеки вид плодове и зеленчуци.

Раздел III.

"а" Схема за ягоди и малини, необвързана с производството (Нов - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)

Чл. 15в. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) (1) Право на подпомагане по схемата за ягоди и малини, необвързана с производството, имат земеделски стопани, които са произвеждали пресни ягоди и малини за преработка и са били одобрени за подпомагане за тях през 2008 г., съгласно Наредба № 6 от 2008 г. за условията и реда за подпомагане на производителите на ягоди и малини, предназначени за преработка (ДВ, бр. 31 от 2008 г.).

(2) Помощта по схемата за ягоди и малини, необвързана с производството, се определя въз основа на допустимите за подпомагане хектари, които е имал кандидатът за подпомагане през 2008 г., по схемата за производство на пресни ягоди и малини за преработка.

(3) При подаване на общото заявление кандидатите за подпомагане заявяват участие в схемата и декларират, че продължават да упражняват земеделска дейност по смисъла на Закона за подпомагане на земеделските производители.

Р а з д е л

I V .

Подаване на заявления по схемите за национални доплащания и за поддържане на производството на краве мляко

Чл. 16. (1) (Доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) За получаване на национални доплащания по схемите, предвидени в чл. 1, ал. 2, т. 1, 2, 3, 4 и 6, ал. 3 и ал. 5 земеделските стопани подават общо заявление съгласно Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за директни плащания (обн., ДВ, бр. 22 от 2009 г.; изм., бр. 37 от 2009 г., бр. 14, 19, 22 и 55 от 2010 г.).

(2) (Отм. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.)

(3) Земеделските стопани са длъжни преди подаване на заявлението за национални доплащания по чл. 1, ал. 2, т. 1, 2, 3, 4 и 6 и ал. 3 да актуализират данните за техните животновъдни обекти и за отглежданите в тях животни в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

4) Заявлението по ал. 1 съдържа данните по чл. 3 от Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за подпомагане на площ, както и следните данни за прилагане на схемите по чл. 1, ал. 2:

1. (доп. - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) схемата или схемите по чл. 1, ал. 2, т. 1, 2, 3, 4 и 6, ал. 3 и ал. 5, за които се иска подпомагане;

2. таблица за кравите с бозаещи телета, млечните крави, овцете майки и козите майки, които земеделският стопанин отглежда, с посочване на техния вид, категория, порода и номера на ушните марки и които заявява за подпомагане по схемите по чл. 1, ал. 2, т. 1, 2, 3, 4 и 6 и ал. 3; 3. таблица за регистрираните в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти брой говеда и/или брой биволи към 28 февруари 2009 г., които заявява за подпомагане по схемата по чл. 1, ал. 2, т. 3.

(5) Таблиците по ал. 4, т. 2 и 3 съдържат данните за животните от Системата за идентификация на животните, налични в Интегрираната система за администриране и контрол.

(6) Лицата, които кандидатстват по схемите по чл. 1, ал. 2, т. 4 и 6 и ал. 3, могат да заменят заявените животни с други животни, отговарящи на изискванията за подпомагане по съответната схема към момента на замяната, при условие че:

1. извършат замяната на кравите или юниците в срок до 20 дни и на овцете майки или козите майки в срок до 10 дни от края на събитието, което я е наложило;

2. заявят писмено извършената замяна и събитието, което я е наложило, в срок до 3 работни дни от деня, следващ замяната, за регистриране в Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти;

3. заявят писмено в срок до 7 работни дни от деня на замяната в съответния отдел за прилагане на схемите и мерките за подпомагане в областната дирекция на Държавен фонд "Земеделие" или с писмо с обратна разписка, адресирано до него, извършената замяна на:

а) крави или юници;

б) овце майки с кози майки;

в) кози майки с овце майки.

(7) (Нова - ДВ, бр. 21 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2012 г.) Държавен фонд "Земеделие" - РА, извършва проверки за наличие на млечна квота по чл. 5, ал. 2, чл. 9, ал. 2, чл. 10, ал. 2 и чл. 11, ал. 2 до 30 ноември на годината на кандидатстване.

Чл. 17. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2012 г.) (1) Кандидатите за подпомагане по схемата за

подобряване на качеството на плодове и зеленчуци, произведени в България, подават

общо заявление съгласно Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за директни плащания, в което заявяват:

1. участие в схемата;

2. земеделските площи със зеленчуци по чл. 15б, ал. 1, т. 1, буква "а" с минимална площ на парцела 0,1 ха;

3. земеделските площи с плодове по чл. 15б, ал. 1, т. 1, буква "б" с минимална площ на парцела 0,1 ха.

(2) Българската агенция по безопасност на храните създава и поддържа компютризирана база данни за издадените сертификати, която се съхранява в централен сървър, намиращ се в централното управление на БАБХ. Българската агенция за безопасност на храните осигурява непрекъснат достъп по електронен път до базата данни на Държавен фонд "Земеделие" и при поискване безвъзмездно и своевременно му предоставя копия на сертификатите. Държавен фонд "Земеделие" осигурява трансфера на данните в интегрираната информационна система.

(3) Държавен фонд "Земеделие" извършва административни проверки и проверки на място по реда на чл. 37 ЗПЗП за допустимост на площите по ал. 1. Административните проверки се извършват чрез съпоставка със специализирания слой "Площи, допустими за подпомагане" и включват прилагането на чл. 17 и 18 от Наредба № 5 от 2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за директни плащания. Когато отделните култури се отглеждат на площ, по-малка от 0,1 ха, при проверките на място се измерва (физически или чрез дистанционен контрол) общата площ на земеделските парцели по ал. 1, т. 2 и 3.

(4) Когато при проверките по ал. 3 се установи, че земеделските парцели са с допустима площ, по-малка от регистрираната по чл. 15б, ал. 1, т. 1, ДФ "Земеделие" - РА, намалява пропорционално на разликата допустимата за подпомагане площ за всяка отделна култура, декларирана в рамките на съответния земеделски парцел по ал. 5, т. 1.

(5) В срок до 30 ноември на годината на подаване на заявлението по ал. 1 кандидатите за подпомагане представят в

областните дирекции на Държавен фонд "Земеделие", отдел "Прилагане на схеми и мерки за подпомагане", заявка за подпомагане по образец, която включва:

1. площите на всяка една от културите по чл. 15б, ал. 1, т. 1, букви "а" и "б", за които заявява подпомагане, както и случаите, когато от тях са добити две или повече реколти. В случай че на земеделските парцели, регистрирани по чл. 15б, ал. 1, т. 1, се отглежда повече от една култура, се посочва и площта на всяка култура в рамките на съответния земеделски парцел;
2. сертифицираните количества от всеки един от продуктите по чл. 15б, ал. 1 и копия на издадените по чл. 15б, ал. 2 БАБХ сертификати.

Допълнителни разпоредби

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. "Овца майка" е всяко женско животно от рода на овцете, родило поне веднъж или на възраст най-малко една година.
2. "Коза майка" е всяко женско животно от рода на козите, родило поне веднъж или на възраст най-малко една година.
3. "Трета държава" е всяка държава, която не е член на Европейския съюз.
4. "Крави по схемата за крави с бозаещи телета" са крави майки от порода за производство на месо или родени от кръстоска с порода за производство на месо и принадлежащи към стадо, предназначено за отглеждане на телета за производство на месо.
5. "Юници по схемата за крави с бозаещи телета" са женски говеда на възраст над осем месеца, които още не са се отелвали, от порода за производство на месо или родени от кръстоска с порода за производство на месо и принадлежащи към стадо, предназначено за отглеждане на телета за производство на месо.
6. "Ферма" е животновъден обект, в който се отглеждат млечни крави и се произвежда сурово краве мляко или се отглеждат овце майки и/или кози майки.
7. "Говеда" са биците, воловете, кравите, юниците и телетата.
8. "Биволи" са биволските бици (мъжките биволи), биволиците, малакините и малачетата.
9. "Млечни крави" са кравите на възраст над 24 месеца.
10. "Лица, стопанисващи ферма" са лицата, на чието име е регистриран животновъдният обект по реда на Наредба № 61 от 2006 г. за условията и реда за идентификация на животните, регистрация на животновъдните обекти и достъпа до базата данни за идентифицираните животни и регистрираните обекти (ДВ, бр. 47 от 2006 г.).

11. "Стопанството" включва всички животновъдни обекти, регистрирани на името на земеделския стопанин по реда на Наредба № 61 от 2006 г. за условията и реда за идентификация на животните, регистрация на животновъдните обекти и достъпа до базата данни за идентифицираните животни и регистрираните обекти.

Заклучителни разпоредби

§ 2. (1) Плащанията по схемите за национални доплащания се извършват след тяхното одобряване от Европейската комисия.

(2) Плащанията по схемите за отглеждане на овце майки и кози майки в икономически уязвими общини в Южна България и за отглеждане на овце майки и кози майки в необлагодетелствани райони се извършват след тяхното съгласуване с Европейската комисия.

§ 3. Системата за идентификация и регистрация на животните по чл. 34 от Закона за подпомагане на земеделските производители включва данните от Системата за идентификация на животните и регистрация на животновъдните обекти на Българската агенция по безопасност на храните.

§ 4. Наредбата се издава на основание чл. 44, ал. 2 и § 35, ал. 1 от Закона за подпомагане на земеделските производители.

§ 5. Наредбата влиза в сила от датата на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

З а к л ю ч и т е л н и   р а з п о р е д б и
КЪМ НАРЕДБА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАРЕДБА № 2 ОТ 2010 Г. ЗА СПЕЦИАЛНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ ЗА УЧАСТИЕ В ОДОБРЕНИТЕ СХЕМИ ЗА НАЦИОНАЛНИ ДОПЛАЩАНИЯ И ЗА СПЕЦИФИЧНО ПОДПОМАГАНЕ ЗА 2010 Г.

(ОБН. - ДВ, БР. 36 ОТ 2011 Г., В СИЛА ОТ 10.05.2011 Г.)

§ 5. Наредбата влиза в сила от датата на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

ОТГЛЕЖДАНЕ НА ЦАРЕВИЦА

БИОЛОГИЧНИ ИЗИСКВАНИЯ

Изисквания към топлината. Царевицата е топлолюбива култура. В сравнение с житните на умерения пояс тя се отличава с по-големи изисквания към топлината. Преди всичко тя се нуждае от повече топлина за поникване. Семената й прорастват при температура 8-10⁰С, а поникването започва при минимална температура 10-12⁰С. По селекционен път са създадени биотипове, на които семената поникват при температура 5-6⁰С.

Продължителността на периода сеитба-поникване при оптимална влага зависи единствено от температурата. Колкото температурата е по-висока, толкова продължителността на този период е по-малка, т.е. семената поникват по-бързо. При висока температура и недостатъчна влага периода на поникване е по-дълъг.

Царевицата пониква бързо и дружно, когато температурата в почвата на 10 cm дълбочина трайно достига 10-12⁰С. Тя се нуждае от топло време не само в периода на поникване, но и през началните фази на развитие. Ниските температури от -2⁰С, -3⁰С през пролетта повреждат кълновете, а когато те са с по-голяма продължителност предизвикват загиване на младите растения. През есента тези температури повреждат стъблата и кочаните. Ниските температури смущават и развитието на кореновата система. Те затрудняват приемането на азота, образуването на протеин, въглеhidрати и хлорофил.

Кореновата система се развива добре при температура около 24⁰С. Вегетативните органи се формират при минимална температура от 10-11⁰С, а най-подходяща за формирането им е 16-20⁰С.

До появата на генеративните органи, оптималната температура за развитието на царевицата е 19-23⁰С, а по време на цъфтежа на съцветията -25 -28⁰С. През тази фаза при съчетаване на температури от 30-35⁰С и ниска атмосферна влажност прашецът само за 1-2 h изсъхва и губи способността да прораства.

От цъфтежа до узряването за растежа и развитието на царевицата оптималната температура е 22-23⁰С. При температура под 14⁰С продължителността на протичане на отделните фази се удължава.

Необходимата активна биологична температура за узряването на ранните хибриди е около 2200⁰С, за средно ранните 2500⁰С, за средно късните 2700⁰С и за късните до 3200⁰С.

В нашата страна топлината е недостатъчна през началните фази от развитието на царевицата, независимо от това съществуват добри условия за отглеждането на ранни, средно ранни и средно късни хибриди, с предимство на средно ранните. **Изисквания към влагата.** Царевицата спада към сравнително сухоустойчивите култури. Има мощно развита коренова система, която използва влагата от по-долните почвени слоеве. В сравнение с пшеницата, ечемика и овеса тя използва по-малко вода за образуването на единица сухо вещество. Царевицата формира голяма биомаса, добивът на зърно е висок, за което изразходва голямо количество вода, ето защо тя стопански не е сухоустойчива и без напояване добивите са ниски.

През вегетацията изискванията на царевицата към влага са различни. Покълнването започва когато семената поемат вода, равняващо се на 45% от масата им.

Царевицата има малки изисквания към влагата от началото на вегетацията до около 10 дни преди изметляването. Критичен по отношение на влагата е периода - 10 дни преди изметляването - 20 дни след изметляването. Тогава става интензивното натрупване на сухо вещество, протичат цъфтежа, оплождането и формирането на зърното, за което е необходима много вода. През този период царевицата изразходва 40-50% от необходимата и вода за цялата вегетация. Недостатъчната почвена и въздушна влага в този период води до преждевременно изсъхване на листата, активността на фотосинтезата намалява, недобро е оплождането, в резултат на което добивът на зърно може да намалее с 30-40%.

През този период засушаване с продължителност една седмица води до намаляване на добива с 50%.

Изискванията на царевицата във влага намаляват от млечна зрялост до узряването. Недостигът на влага обаче във фаза млечна зрялост може да е причина за прекратяване на наливането на зърното и не доброто озърняване на кочана до върха.

Растежните процеси през вегетацията на царевицата протичат нормално, когато влажността в почвата е около 70-80% от ППВ.

Изисквания към светлината. Царевицата е светлолюбиво растение на

късия ден. В началните фази след поникването си не понася засенчване,, следствие на прекомерно сгъстяване на посева или от силно заплевеляване. Това води до влошаване на условията за протичане на етапите на органогенезиса през които се формират зачатъците на кочаните.

Изисквания към почвата. Царевицата е с големи изисквания към почвата. Почвата трябва да е с добър воден, въздушен и хранителен режим, да бъде рохкава, чиста от плевели и с рН 5.5-7. Най-подходящи са черноземните и наносните почви по поречието на реките. Неподходящи за отгреждането и са бедните, леки, засоленни, киселите и с близки подпочвени води почви.

ОСОБЕНОСТИ В РАСТЕЖА И РАЗВИТИЕТО

Царевицата е едногодишна пролетна култура. Покълването при нормална влажност и температура настъпва за 4-5 дни след сеитбата. То се характеризира с появяването на първичните корени и кълна. Хибридни форми имат по-голям брой първичните корени, които се появяват по-рано в сравнение със сортовете.

Поникването се характеризира с появяването на първия лист от върха на колеоптила. При благоприятни условия то се осъществява от 6 до 7 дни след сеитбата. В този период царевицата е силно чувствителна към понижаване на температурите.

В периода на покълване - поникване става удължаване на мезокотила (първото подземно междувъзлие), при което възелът на братене се изнася и залага на 4-5 cm под повърхността на почвата при нормална дълбочина на сеитба.

През периода поникване - 3-ти лист протичат I и II етап на органогенезиса и приключва формирането на броя на стъблените възли и листа. Този етап е критичен по отношение продуктивността на биомасата.

Периодът 3-ти лист-вретенене се характеризира с етапите на органогенезиса през които се формира големината на съцветията, броя на класчета и цветчета. През този етап - фаза вретенене, растежът е най-интензивен.

Дължината на стъблото се увеличава от 50 до 100 пъти, а листната повърхност - с 5 до 10 пъти. Той се явява критичен по отношение на добива на зърно, понеже се залагат репродуктивните органи. При формирането на съцветията и когато се залагат елементите на добива нуждата от влага, светлина и хранителни вещества е изключително голяма.

Цъфтежът на метлицата започва 4-5 дни след изметляването и продължава 5-7 дни. Цъфтежът започва от върха на централната ос, надолу и в страни по разклоненията на метлицата. Прашецът при благоприятни условия запазва жизнеността си 2-6 дни. В горещо и сухо време много бързо изсъхва и губи фертилността си.

Женските съцветия се появяват 2-3 дни след мъжките. При многокочанните форми най-напред се появява най-горния кочан и през интервал от 2-3 дни следващите под него. Цъфтежът на женските съцветия започва от основата към върха и протича по реда на образуването им. Женските цветове се запазват свежи (ако не се оплодят) и са способни да предизвикат покълването на прашеца да 15-20 дни. Оплождането настъпва около 24 h след опрашването.

Царевицата е чуждоопрашващо се растение. Самоопрашването е 1-5%.

Наливането на зърното започва след оплождането и е с продължителност 30-50 дни. При зреенето си царевичното зърно преминава през степените - млечна, восъчна и пълна зрялост.

Зърното на царевицата се отличава от останалите житни култури и с големия си зародиш (10-14% от масата на зърното), който съдържа 32-36% мазнини.

През дългогодишното си отглеждане царевицата е претърпяла дълбоки промени в процеса на еволюцията и някои от показателите и варират в големи граници - височината на растенията - от 0.6 до 6.5 m, вегетационният период - от 70 до 330 дни, дължината на кочана - от 4 до 50 cm, масата на кочана - от 30 до 500 g, масата на 1000 зърна - от 35 до 1000 g.

А Г Р О Т Е Х Н И К А Н А ЦАРЕВИЦАТА ЗА ЗЪРНО

Място в сеитбообръщението. Царевицата отглеждана при различни почвено-климатични условия, реагира по различен начин на отделните предшественици. У нас най-добри предшественици за отглеждането ѝ са бобовите култури: грах, фасул, фиева смеска, люцерна и др. Добри предшественици, а те са и основни при отглеждането на царевицата в нашата страна са пшеницата и ечемикът, неподходящи са овесът и царевицата, а лош - захарното цвекло, слънчогледът и соргото. При съответното торене различията между предшествениците намалява. Царевицата

може да се отглежда като монокултура без да намалява добива в продължение на 3-5 до 7 и повече години при повишена степен на химизация.

Царевицата се отглежда успешно в смесени посеви с фасул, соя, грах и др. В уплътнени сеитбообръщения царевицата може да се отглежда при напояване като втора култура за зърно или за зелена маса след репко, зимен грах, фий, ръж за зелена маса и др.

Обработка на почвата. Навременната обработка на почвата е важно условие за осигуряване на стабилни добиви от царевицата. Основната обработка зависи от предшественика, почвения тип и климатичните фактори.

Въпросът с дълбочината на основната обработка при отглеждането на царевицата в нашата страна е предмет на дългогодишни проучвания. Първите изследвания при отглеждане на царевицата без торене показваха, че удълбочаването на оранта на повечето почвени типове над 20-25 cm води до увеличаването на добивите от царевицата, като най-подходящата дълбочина е 30-35 cm. По-късните изследвания при отглеждане на царевицата с торене показваха, че ефектът от отделните дълбочини се изравнява. Изследванията на Института по царевицата в Кнежа показват, че при извършване на оранта през август, при торене, напояване и използване на хербициди увеличаването на дълбочината ѝ над 10-12 cm не води до повишаване на добива. Това показва, че интензивните фактори при отглеждането на царевицата имат много по-силен ефект отколкото дълбочината на оранта и анулират предимството ѝ. Затова при такива условия на по-леките почвени типове оранта трябва да се извършва на 18-20 cm, а при по-тежките на 20-25 cm. Необходимо е през 4-6 години да се извършва продълбочаване на оранта до 25 cm при по-леките и до 30 cm при по-тежките почви.

След зимни житни куртури оранта трябва да се извърши веднага след прибиране на предшественика, но не по-късно от август. Когато оранта не може да се извърши навреме, както и на площи заплевелени с многогодишни коренищни и кореновоиздънкови плевели, непосредствено след жътвата се извършва подмятане на стърнището на 8-12 cm дълбочина с лемежни плугове. След това се извършва оран на съответна дълбочина в зависимост от почвения тип

На предшественици, които се прибират късно веднага след прибирането им трябва да се извърши оран на дълбочина в зависимост от

почвения тип, а при наличие на растителни остатъци да се осигури заораването им. Не трябва да се допуска извършване на оранта през пролетта, защото получените добиви са много ниски. Оранта след късни предшественици да се извършва с плуг с предплужници и се заравни чрез дискуване или валиране за да се предотврати изпарението на влагата. На почви с тежък механичен състав не трябва да се извършва заравняване на оранта защото във влажни години се увеличава плътността им. Оранта след различните предшественици през есента се поддържа чиста от плевели чрез допълнителни обработки, в зависимост от степента на заплевеляване. При слабо заплевеляване се извършва дискуване или култивиране на 8-10 cm., при силно заплевеляване или при поникване на много самосевки се извършва преораване на 10-12 cm. Не е необходимо извършване на допълнителни обработки на площи чисти от плевели и самосевки. След предшественик царевица основната обработка не се различава съществено от обработката след късни предшественици. Тя трябва да се извършва веднага след прибирането на царевицата, когато няма много растителни остатъци. При наличие на много растителни остатъци обработката включва надробяването им чрез дискуване или чрез специални раздробители, след което се извършва оран на дълбочина с която се осигурява заравяне на надробените растителни остатъци. Оранта трябва да се извърши веднага след прибирането на царевицата, защото всяко закъсняване понижава качеството ѝ, следствие на което се понижава и добива.

След предшественик люцерна се извършва обработка с люцилници на 7-8 cm., за да се подрежат кореновите шийки и се предотврати израстването на издънки от спящите пъпки. След просъхване на кореновите шийки се извършва оран на 20-25 cm. До есента ако в изораната площ поникне люцерна се провеждат допълнителни обработки за унищожаването ѝ.

При отглеждане на царевицата с напояване се налага текущо подравняване на площите, което е по-добре да се извърши през есента. Извършването му през пролетта води до уплътняване на почвата и влошаване качеството на предсеитбените обработки.

Пролетната предсеитбена подготовка е важно звено в обработката на почвата. През пролетта броя и вида на обработките зависи от почвените и климатични условия, от степента на заплевеляване и образуване на почвена кора. В зависимост от това обработките могат да бъдат брануване, култивиране или дискуване.

При извършване на допълнителни обработки за поддържане на оранта през есента и площите са чисти от плевели, рано през пролетта предсеитбените обработки са брануване и култивиране. При използване на ефикасни хербициди се извършва предсеитбено култивиране с едновременно брануване или завличане с влачка за запазване на влагата в повърхностния почвен слой. С предсеитбените обработки през пролетта не трябва да се прекалява, защото във влажни години почвата се уплътнява, а в сухи години се създават условия за ветрова ерозия.

При отглеждане на царевицата на наклонени терени и за да се предпази от ерозия, оранта трябва да се извършва на гребени или да се оставят отворени бразди през 1 m. Това се постига чрез удължаване на отметателната дъска на последното плужно тяло с 40 cm или чрез премахване на последното плужно тяло.

Основната обработка (оран) в райони с изразена ерозия трябва да се извършва с плоскорези, които не обръщат почвения пласт.

Царевицата в нашата страна се засява и след предкултура като репко, зимен грах, ръж за зелено и др. В този случай площта се дискува 1-2 пъти веднага след прибиране на предкултурата и се пристъпва към сеитба.

Торене. То е с голям ефект върху добива от царевицата. Този ефект е особено силно изразен при отглеждането на хибриди с висок потенциал на продуктивност при напояване.

За формиране на 100 kg зърно и съответно количество биомаса царевицата извлича от почвата от 2.0 до 3.0 kg N, от 0.7 до 1.5 kg P₂O₅ и от 1.6 до 2.7 kg K₂O.

Институтът по торене Пушкаров София препоръчва систематизираните в таблици 10 и 11 торови норми, в зависимост от планирания добив, условията на отглеждане /поливни или неполивни/ и агропочвения тип.

Съществено влияние върху ефекта от торенето оказват моментът и начинът на внасяне на торовете. Изследванията у нас показват, че най-добри резултати се получават при внасяне на цялото количество фосфорни и калиеви торове преди оранта, след прибиране на предшественика.

При отглеждане на царевицата без напояване най-добре е азотната торова норма да се внесе еднократно с една от предсеитбените обработки. На много леки по механичен състав почви азотната норма трябва да се внася на части - предсеитбено и с едно или две подхранвания.

Когато царевицата се отглежда с напояване половината от азотната норма се внася предсеитбено, а друга - като подхранване, съчетано с набраздяването за гравитачно поливане. Торенето на царевицата с високи азотни и фосфорни норми предизвиква блокиране на микроелементите молибден и цинк, в резултата на което се появява хлороза (жълтеене на растенията). При такава поява е необходимо растенията да се пръскат с 30-40 l/da 0.25-0.30 % разтвор на цинков сулфат или 0.1% разтвор на натриев молибдат.

Задължително условие от което зависи ефектът от такова третиране на посева е образуваните капки да са едри и да се задържат върху листата поне 10-15 min. С добър резултат е и третирането на семената. То се извършва по полумокър начин с 3-4 l разтвор за 100 kg семена с 30-40 g цинков сулфат или 40-50 g натриев молибдат.

Разтворът на натриев молибдат трябва да се приготви с топла вода и да се употреби ведната докато е топъл, за да се избегне кристализирането на молибденът.

Царевицата реагира добре на торене с органични торове, като най-голямо значение има оборския тор. При неполивни условия преди оранта трябва да се внасят по 2-3 t на декар, а при поливни 3-4 t на декар добре угнил оборски тор. На площите торени с оборски тор, се запазват нормите за торене с азот, като се изключва торенето с фосфорни и калиеви торове през първата и втората година. Пресният оборски тор и торовата течност са с висок ефект при царевицата и може да се използват чрез шербетуване с поливната вода.

На кисели почви се прилага варуване, за подобряване на почвената реакция, физичните свойства на почвата и хранителния режим на царевицата. Количеството на варуващите материали основно калциев карбонат, се определя от степента на киселинност на почвата, като се внасят по 400-800 kg/da.

Когато в царевичния посев се появат специфичните признаци по листата, следствие неприложено микроторене с цинк

и молибден, може да се приложи подхранване с Вуксал или Фиксал. При царевицата се прилагат всички видове Вуксал, но най-често тип 1 и тип 4 в доза 0.2-0.6 l/da. От серията Фиксал се използват две форми - Фиксал А в доза 0.5 - 1 l/da и фиксал Б в доза 0.8-1.5 l/da.

Посевите се третират чрез двукратно пръскане - първото във фаза 4-ти - 5-ти лист на царевицата едновременно с внасянето на хербицидите, а второто във фаза изметляване.

Сеитба. За сеитба се използват хибридни семена от утвърдените в сортовата листа за страната хибриди царевица. В една кооперация, ферма трябва да се отглеждат няколко от най-подходящите за условията на района царевични хибриди. В сухите райони и при отглеждане на по-бедни почви за предпочитане са хибридите с къс вегетационен период и с по-висока устойчивост на суша. При отглеждане на царевицата с напояване трябва да се засяват хибриди с висок потенциал на продуктивност и дълъг вегетационен период. Когато царевицата е основен предшественик за пшеницата трябва да се засяват ранни, средно ранни и средно късни хибриди. Царевицата е топлолюбива култура и трябва да се засява, когато почвата на 10 cm дълбочина трайно се затопли до 10-12°С. При почвено климатичните условия на нашата страна сеитбата трябва да се извърши между 5 април и 5-10 май. Линиите и простолинейните хибриди, като по чувствителни към топлина трябва да се засяват при 12°С. По-ранната и по-късна сеитба от този срок водят до нежелани резултати.

У нас царевицата се засява при междуредово разстояние 70 cm, пунктирано с 6-8 редови пневматични сеялки. Сеялките трябва да се движат със скорост 6-7 km/h. При по-висока скорост семената се изсяват по-редко.

В някои страни на света при отглеждането на царевицата за зърно, сеитбата се извършва на междуредово разстояние от 50-100 cm. Проведените у нас и в чужбина опити със сеитба на междуредови разстояния от 30 до 160 cm. показват, че с увеличаване на междуредието до 90 cm при неполивни условия и до 100 cm при поливни добивът при еднакъв брой растения не се изменя.

През последните две десетилетия в много страни от Америка и в някои страни на Европа се прилага директна (пряка) сеитба. Проведените у нас опити показват, че прилагането ѝ води до значително понижаване на добивите.

Гъстотата на посева оказва много по-голямо влияние върху добива, отколкото междуредовото разстояние. И.

За да се извърши прибиране на даден посев с посочения брой растения сеялката трябва да се нагласи да изсява на точно определено разстояние с 20-25 % повече кълняеми семена от необходимия. Това се налага понеже не всички семена поникват, а част от поникналите загиват при нападение от болести и неприятели или се унищожават с междуредовите обработки.

Сеитбената норма е в зависимост от кълняемостта на семената, необходимия брой семена на декар за съответния хибрид, масата на 1000 семена, условията на отглеждане и е от 1 до 3 kg/da.

Дълбочината на сеитба на разпространените у нас хибриди е 6-8 cm.

При засяване в суха почва, след сеитбата се валира, за да се увеличи притокът на влага към семената.

Грижи през вегетацията. Едно от важните звена в технологията за отглеждане на царевицата. Те обхващат борбата с плевелите, подхранването при поливни условия, напояването, борбата с болести и неприятел. Борбата срещу плевелите се извежда по механичен и химичен начин. Механичната борба срещу плевелите се осъществява чрез брануване и междуредови обработки. Брануването е с голям ефект когато се провежда във фаза поникване до 1-ви - 2-ри лист на плевелите. Чрез съвременното му извършване може да се унищожат до 70% от плевелите. Затова първото брануване при необходимост се провежда няколко дни след сеитбата. Второто се провежда след фаза 3-ти лист, а третото брануване може да се извърши, ако се наложи, не по-късно от фаза 5-ти лист. С брануването трябва да се внимава, когато се провежда в ранните фази от развитието на царевицата. Растенията не трябва да се засипват с почва, защото не могат да се възстановят. Брануването трябва да се провежда когато се вдигне росата и растенията са с намален тургор. За брануване се използват зъбните брани от лек и среден тип и ротационни брани. Скоростта на движение на агрегата е 5-6 km/h за зъбните и 10-12 km/h за ротационните брани. Бранува се по посока на редовете, когато агрегатите са с малко работни ширини и напреко на редовете, когато се използват агрегати с по-голяма работна ширина.

Борбата срещу плевелите при по-голямо заплевеляване се води чрез на

окопаване. С провеждането му се цели освен унищожаване на плевелите и разрохкване на почвата в междуредието. Броят на окопаванията зависи от развитието на плевелите в царевичния посев.

Първото окопаване е с особено голямо значение, защото в началните си фази от развитието си царевичните растения нарастват бавно, не понасят засенчване и се угнетяват от плевелите. То се извършва във фаза 3-ти - 5-ти лист на царевичните растения на дълбочина 10-12 cm и ширина на защитната зона 12-13 cm. Дълбочината на окопаването както и ширината на защитната зона трябва да се съобразяват с развитието на стъблените корени надолу и в страни. Затова при всяко следващо окопаване дълбочината трябва да се намалява с 2-3 cm, а ширината на защитната зона да се увеличава с 2-4 cm. При несъобразяване с тези особености окопаването може да нанесе вреда, когато с провеждането му е повредена кореновата система, тъй като тя по-трудно се възстановява. Вредата е много по-голяма, особено в сухи години. С окопаванията не трябва да се прекалява. Броят им основно трябва да се определя от развитието на плевелите и състоянието на почвата. С последното окопаване трябва да се извърши слабо загърляне за укрепване на растенията и унищожаване на поникналите в реда плевели. Когато царевичката се отглежда с гравитачно напояване с последното окопаване се извършва отваряне В зависимост от видовия състав на плевелите, степента на заплевеляване, почвения тип и редуването на културите в сеитбообръщението могат да се използват следните хербициди:

- срещу едногодишните и многогодишни житни плевели, поникнали от семена, включително и балур, прораснал от къси отрязъци от коренища, както и срещу някои едногодишни широколистни плевели - Ерадикан 6 Е 600ml/da. Внася се преди сеитбата със задължително инкорпориране. Като почвено предпоникващи хербициди със смесен спектър, но с основно противожитно действие се използват Гардиан, 250 ml/da, Трофи 220-320 ml/da, Аценит 50 ЕК 250-300 ml/da, Дуал голд 960 ЕК 150-200 ml/da, Дуал С 930 ЕК 150-200 ml/da, Дуал 500 ЕК 400 ml/da, Ласо 48 ЕК 400 ml/da, Ласагрин 48 ЕК 400 ml/da, Аланекс 48 ЕК 400 ml/da, Мерлин 750 ВГ 12,5 g/da, Стомп 33 ЕК 400-500 ml/da и др. За постигане на висок хербициден ефект всички гореизброени хербициди се нуждаят от благоприятна почвена влажност.

- срещу широколистни плевели - Рейсър 25 СК 200 ml/da, Рейсър 25 ЕК 200-300 ml/da, Пивот 100 СЛ 80 100 ml/da.

- през вегетацията на царевичката при заплевеляване с едногодишни широколистни и някои многогодишни широколистни плевели с успех се прилагат 2,4 Д аминна сол 150 ml/da, Банвел Д 125-150 ml/da, Старане 250 ЕК 200-300 ml/da и Хармони75ДФ 1 g/da. При наличие на семенно заплевеляване с участието на балур от семе и коренища и едногодишни широколистни са подходящи Мистрал 4 СК 125 ml/da и Тел 75 ВГ 2- 4 g/da. Ако освен балур от семена и коренища преобладават и едногодишни житни плевели, видовете кощрява, кокошо и крѐмно просо, пирей и др. се използват Титус 25 ДФ 4-6 g/da.

Почвените хербициди се внасят по различно време - преди сеитбата, едновременно със сеитбата и след сеитбата, но не по-късно от 3-4 дни преди поникването на царевичката.

Използуването на хербицидите е с редица предимства и недостатъци. Ефектът от приложението им във влажни години е голям. Високите дози при използването на някои хербициди са токсични за някои култури, а с това се нарушава правилното р е д у в а н е н а к у л т у р и т е в сеитбообръщението. Борбата с кокошето просо, кощрявата, поветицата и други плевели в царевичните посеви се води с високи дози триазинови хербициди, които са с по-продължително последствие. Те може да се използват само при монокултурно отглеждане на царевичката с голям ефект.

Срещу плевелите започват да се използват и биологични средства - фитопатогенни гъби.Царевичката се напада от много *болести*, които причиняват съществени загуби.

Загниването на семената и кълновете в почвата се проявява при сеитба във влажни, студени и сбити почви. При такива условия семената поникват бавно и продължително време, вследствие на което се нападат от различни почвени патогени (питиум, фузариум, ризоктония) и посевите остават редки. Борбата се води чрез третиране на семената с един от следните фунгициди: Берет МЛХ 360 в доза 125 ml за 100kg семена, Витавакс 200 фф - 250 ml в 4 l вода за 100 kg семена, Реал 200 ФС - 25 ml / 4 l вода за 100 kg семена/, Реал 300ФС - 15 ml /4 l вода за

100 kg семена /, Роял ФЛО 42 С-175 ml + 15 ml оцветител за 100 kg семена.

Една от най-широко разпространените болести по царевицата е *кореновото и стъблено гниене*. Тя се проявява след прецъфтяването в млечна и млечно-восъчна зрялост. При това заболяване растенията се изкубват лесно, корените са загинали и са с червено или розово оцветяване. Гниенето обхваща няколко междувъзлия от стъблото, които са омекнали и са със сламенокафяв цвят. Кочаните на болните растения са увиснали, зърната са дребни недохранени и недобре прилепнали едно до друго. Борбата се извежда чрез отглеждане на устойчиви хибриди и спазване редуването на културите в сеитбообръщението. Болестта *гниене на кочаните* има различни признаци в зависимост от вида на причинителя. Проявява се във восъчна, в пълна зрялост, но може да се прояви и в периода на съхранение. Друг вид гниене на кочана е *нигроспорозата*. При нея характерно е размекването и разпадането на вретеното на кочана на надлъжни сектори заедно със зърното. Борбата се извежда чрез отглеждане на хибриди с по-ниска чувствителност към болестта, както и чрез поддържане на определени условия при съхранението на царевичните кочани в кошове.

Обикновената главня се проявява във вид на белезникави тумори с различна големина по всички надземни части на царевичното растение. Това заболяване се среща и сега, но е с по-малко значение, защото отглежданите хибриди са с по-висока устойчивост. Спорите на причинителите ѝ могат да заразят младите тъкани на растенията през целия вегетационен период и това е причина за трудната борба с нея.

Листният пригор е широко разпространена болест в света. В миналото у нас разпространението ѝ е било по-ограничено. Сега особено на поливни площи и на посеви с по-голяма гъстота щетите от нея нарастнаха. Нападат се листата, като първите признаци са поява на продълговати сиво-зелени петна със заострени крайща. Нападението обхваща в началото долните листа, след което се разпространява и обхваща цялата листна маса. Борбата се води чрез правилното сеитбообръщение, оптимална за дадения хибрид гъстота, чисти от плевели площи, устойчиви хибриди.

Мозайката е най-разпространената и единствена вирусна болест по царевицата у нас. Най-често напада растенията във фаза 3-ти до 6-ти лист и от болните растения добива е с около

30 % по-нисък. Борбата се води срещу балура и кокошото просо, които са основните източници на вируси, срещу листните въшки като преносители на вируса и отглеждане на устойчиви хибриди.

Царевцата се напада и от редица *неприятели*. Най-голями вреди нанасят *телените червеи*. Те нагриват засятите семена, корени и подземни части на царевичното растение. Агротехническите мероприятия за борба с тях се свеждат до навременна основна обработка на почвата, сеитба в добре затоплена почва, провеждане на междуредови обработки (окопаване) за запазване на посевите чисти от плевели. Химичните средства за борба се извеждат в зависимост от установената плътност, чрез третиране на семената и чрез внасяне в почвата. Използват се някои от следните инсектициди: Мезурол 500ФС 1.5 l за 100 kg семена, Диафуран 35 СТ 2.5 l за 100 kg семена, Карбосан 35 СТ - 2,5 l за 100 kg семена, Каунтер 5Г - 2 kg на декар внася се едновременно със сеитбата, Фурадан 35 СП 2.5 l за 100 kg семена.

Лъжетелените червеи нанасят същите повреди и борбата с тях е както с телените червеи.

Сивият царевичен хоботник е разпространен в цялата страна. Прегризва младите растения и при голяма плътност за едно-две денонощия може да унищожи посевите. Борбата се извежда чрез пръскан на посева с Агрива 1050 - 300 ml/da, Децис 25 ЕК - 100 ml/da, Маршал 25 АК - 150 ml/da, Моспилян 20 СП - 10 g/da, Новакрон 40 ПК-200 ml/da, Падан 50ВП - 150 g/da.

Повсеместно разпространение в страната има *царевичния пробивач*. Нанася най-големи вреди при вгризване в стъблата и дръжката на кочана.

Повредените растения се нападат от фузариум и други болести. Борбата се води чрез отглеждане на устойчиви хибриди. От химичните препарати по-ефикасни са Падан 50 ВП в доза 100 g на декар, Падан 95 СП - 60 g на декар, Талстар 10 ЕК-30 ml на декар, Алфа комби 5125 ЕК-70 ml на декар.

Напояването през вегетацията на царевицата е най-ефективното мероприятие за повишаване на добивите, въпреки че царевицата използва водата твърде икономично.

Денонощното водопотребление на царевицата на декар не е еднакво по фази на развитие. До поникването то е

приблизително 1 m³ вода, от поникване до 9-ти - 10-ти лист - 2 m³, от 9-ти - 10-и лист до изметляване 2.6 до 4.4 m³, от изметляване до цъфтеж 3.5 до 5.5 m³, цъфтеж до млечна зрялост 5.5 до 6.0 m³ от млечна до восъчна зрялост 3.8 до 4.4 m³, от восъчна до пълна зрялост 1.5 до 2.3 m³. Това водопотребление не може да се задоволи от валежите при нашите климатични условия. Валежите осигуряват около 50-60 % и по-малко от необходимата вода за растенията. Това налага поливането да започне преди изметляването като се поддържа почвена влажност 70-75 % ППВ. През периода изметляване - цъфтеж трябва да се поддържа почвена влажност 80-85 % ППВ, след което тя трябва да е в границите на 70-75 % ППВ в почвения слой до 50 cm. Броят и времето за извършване на поливките се определя от водопотреблението на царевцата и валежите. В нормални по отношение на валежите години за поддържането на посочената влажност в почвата се постига с 3-4 поливки, а в сухи - с 4-5 поливки.

Размерът на напоителната норма в зависимост от годината и използваните хибриди варира от 180 до 500 m³, а поливната норма от 60 до 80 m³ на декар.

Напояването на царевцата у нас се извършва гравитачно (по бразди) и чрез дъждуване.

Прибиране и съхранение на зърното.

Прибирането на царевцата у нас е напълно механизировано и се извършва по три начина - на кочани, на зърно и целорастенино. Ръчно се извършва прибирането на малки площи характерни за планинските и полупланинските райони и такива в личните стопанства.

Прибирането на кочани се извършва с царевични комбайни в пълна зрялост, като общата влажност на кочана не трябва да е по-висока от 25%. Предимствата на този начин на прибиране са следните: Осъществява се прибиране при по-висока влажност, без да се налага допълнително изсушаване. Смяният кочан (зърно и какалашка) се използва за храна на преживните животни. С прибирането на кочаните едновременно се прибират и стъблата, площите се освобождават за извършване на обработка. Недостатък на този начин са голямите загуби на зърно, особено когато с прибирането се закъснява. На зърно царевцата се прибира със зърнокомбайн с адаптер, в пълна зрялост, при 12-18% влага.

При прибиране с по-висока влажност част от зърното остава неоронено на какалашката. При прибиране и съхранение на царевично зърно с влага над 14% се създават условия за развитие на плесени, бактерии и дрожди, които отделят токсични вещества. Изхранването с такова зърно, води до негативни резултати при животните - намалява продуктивността им, повишава смъртността и предизвиква аборти. Освен това натрупаните токсини в животните са опасни за здравето на човека.

Сушенето е най-сигурния начин за опазване на прибраното зърно. Но то е твърде енергоемко и скъпо. Използват се и други начини за съхранение на зърното с висока влажност без изсушаване, чрез силажиране и химическо консервиране. Използват се оцетна и пропионова киселина, но и тези начини са твърде скъпи. Зърното с висока влажност 30-35 % може да се съхранява чрез силажиране в специални траншеи с ширина 4.5-5.0 m при странично зареждане и 6.57.0 m при вътрешно зареждане. Това става по следния начин. Зърното прибрано с комбайн се изсипва в траншеите, като стените им са покрити предварително с полиетиленово фолио. При напълване на траншеята повърхността на зърното трябва да е над страничните стени с 0.5 до 1.0 m, за оттичане на дъждовната вода. Заредената траншея се покрива със свободните крайща от полиетиленово фолио. Върху него в зависимост от ширината на траншея се полага друго полиетиленово фолио с дебелина 0.2-0.3 mm и върху него за уплътняване се поставя 5-8 cm слой от пясък или пръст. Освен в специални траншеи може да се извърши и наземно силажиране на циментови, асфалтирани и землени площадки. На площадката се разстила полиетиленово фолио с ширина 10 m. Зърното се изсипва върху полиетиленовото платно и се оформя с височина 1.5-1.8 cm и веднага се покрива със свободната част от платното. По дължина на фигурата се разстила второ платно с ширина 5.5 m, а върху него за изолация се насипва пясък или се нареждат бали със слама. При използване на бали със слама над полиетилена се поситва негасена вар, за да се запази от гризачи.

Целесъобразно и ефективно е съхранението на зърно с висока влажност по описаните начини при спазване на определените условия. Трябва да се прилага

близо до животновъдни ферми, до места където се приготвя храната на животните. Зареждането на една траншея или оформянето на една фигура при наземно силажиране трябва да се извършва за не повече от 2-3 дни. Разкриването за изваждане на фуражи трябва да се извърши внимателно, за да се запазят здрави полиетиленовите платна. При едно разкриване трябва да се изважда фураж необходим за не повече от две денонощия. Тази технология на съхранение има определени предимства. При прилагането ѝ площите се освобождават по-рано и есенната сеитба се извършва навреме. Намаляват се разходите за сушене и транспорт. Влажното зърно по хранителна стойност не отстъпва на сухото. Царевичакът превъзхожда повече от два пъти по крѐмна стойност сламата от житните, а по добив ги превишава 3-4 пъти и затова трябва да се прибира и използва като груб фураж.

Прибирането на царевичката за зърно целорастенино трябва да започне във въсьчна и да завърши в пълна зрялост. При този начин в сравнение с другите начини на прибиране се получават повече крѐмни единици от декар, защото се оползотворява цялото растение. Прибирането се осъществява с комбайни, които нарязват надземната маса на 2-3 cm дължина, след което тя се консервира в траншеи и се притѐпква много добре с верижни машини.

ОСОБЕНОСТИ В АГРОТЕХНИКАТА НА ЦАРЕВИЦАТА ЗА СИЛАЖ И ЗЕЛЕН ФУРАЖ

Освен за зърно, царевичката се отглежда за силаж и за изхранване в зелено състояние, като се цели получаване на максимален добив на зелена маса.

Агротехниката ѝ не се различава съществено от тази на царевичката за зърно, но има някои особености.

Площите, на които се отглежда трябва да са близо до животновъдните ферми, за да не се оскѐпява производството, понеже се получават и използват големи количества зелена маса.

Царевичката за фураж се засява в полски сеитбообрѐщения на местото на царевичката за зърно или в специални фуражни сеитбообрѐщения. Може да се отглежда на едно и също място няколко години при висока агротехника, а на поливни площи след ранни предшественици може да се отглежда като втора култура. При отглеждането ѝ за изхранване в зелено състояние, от една и съща площ при напояване трябва да се получават по две реколти.

Обработката на почвата е както при царевичката отглеждана за зърно.

Торенето е с голям ефект, понеже с добива се извличат от почвата големи количества хранителни вещества. С добив от 1000 kg зелена маса се извличат от почвата 2.5-4.5 kg N; 0.6-1.5 kg P₂O₅ и 2.0-2.4 kg K₂O.

В резултат на проведени в нашата страна опити е установено, че царевичката отглеждана при сухи условия с междуредие 12 cm и прибрана във фаза изметляване, с една реколтата извлича 5.4 до 16 kg N; 2.2 до 2.3 kg P₂O₅; 13.9 до 19.6 kg K₂O. При поливни условия износът е съответно 6.6 до 36,1 kg N; 3.5 до 7.9 kg P₂O₅ и 15.7 до 33.4 kg K₂O. Износът на хранителни вещества в зависимост от получения добив и гѐстата на посева на царевичката отглеждана при сухи условия с междуредие 70 cm и прибиране във фаза млечно-въсьчна зрялост е около 8.8 до 27.0 kg N на декар.

При нашите почвено климатични условия и в резултат на проведени опити могат да се препорѐчат следните ориентировѐчни торови норми при сухи условия - 10 - 12 kg N и 4-6 kg P₂O₅, а при поливни - 15-20 kg N и 6-8 kg P₂O₅ на декар.

Изборът на хибридите при отглеждането на царевичката за силаж и зелен фураж е изключително важен. Хибридите по време на прибирането трябва да са формирали по-голяма маса, която да съдържа най-голямо количество крѐмни единици. Съобразно тези условия най-подходящи за отглеждане са хибриди с по-дълъг вегетационен период групи 600, 700 по ФАО. При отглеждане на смесени посеви от няколко хибриди, трябва да преобладават късният хибрид.

Царевичката за зелена маса се засява през първата десетдневка на април, преди засяването на царевичката за зърно.

С посевната норма трябва да се осигури гѐстота при сухи условия и отглеждане на по-бедни почви от 6000 до 8000 растения, а на богати почви - 8000 до 10000 растения на декар. При поливни условия трябва да се осигурят от 12000 до 14000 растения на декар.

Може да се отглежда и при голяма гѐстота с 40000-50000 растения на декар. Този начин трябва да се прилага единствено при поливни условия и получаване на две реколти от една и съща площ, като царевичката се прибира във фаза изметляване. При отглеждането на царевичката с голяма гѐстота получената

зелена маса е много нежна за изхранване в зелено състояние, но може да се използва за приготвяне на силаж за овце. В този случай поради високата влажност на силажираната маса към нея трябва да се прибави 2-3% ситно нарязана слама.

Царевицата за зелена маса се засява при междуредово разстояние от 45 до 70 cm, а при посев с голяма гъстота на 12-15 cm. Добивът от царевицата за зелена маса зависи основно от напояването. Поливният режим трябва да се съобрази с гъстотата на посева и по-високите норми на торене.

Времето на прибиране на царевицата за зелена маса се опрезеля основно от гъстотата на посева. Гъстият посев (40000-50000 растения на декар) се прибира във фаза изметляване, а широкоредовите - във фаза восьчна зрялост.

Прибирането се извършва със силажокомбайни. При ситно нарязване на зелената маса се отделя повече вода и изисква добавяне на слама за да се получи качествен силаж.

Подготвил материалите, предпечатна
обработка и редакция
Гл.експерт Веселин Стоянов
Март 2013 г